

SZEGÉNY VÉGREHAJTÓK

PAP PÉTER

JOG
történet

Az MTA-ELTE Jegtörténeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. PAP PÉTER

DOKTORANDUSZ

ELTE ÁJK MAGYAR ÁLLAM- ÉS
JOGTÖRTÉNETI TANSZÉK

PETERPAP96@GMAIL.COM

2023. május 1.

A bírósági végrehajtókról szóló 1871. évi LI. törvény-cikk (a továbbiakban: tc.), amely 1872. január 30-án lépett hatályba,¹ a végrehajtói intézmény bevezetésekor két feladatot utalt a végrehajtók hatáskörébe. Az egyik a kézbesítés volt. A törvényszékek és a járásbíróságok székhelyén peres és nemperes eljárásokban minden iratot a végrehajtók kézbesítettek, és székhelyen kívül is kérhette ezt a fél, természetesen, amennyiben ennek költségét előlegezte. A másik feladat a biztosítási és kielégítési végrehajtások során a foglalás és az árverezés volt. Ingóságok tekintetében mindkét esetben eljárhattott bírósági végrehajtó, míg az ingatlanvégrehajtásnál csak szűk körben, az árveréseknél lehetett az egyik hatósági

szerv, amely az ingatlant felbecsülte és az árverést lefolytatta. Ingatlan haszonélvezetére vezetett végrehajtásnál nem volt szerepük. A tc. végrehajtási rendeletében egy harmadik feladat is a bírósági végrehajtókra hárult, mégpedig a hagyatéki ügyekben és a csődeljárásban a leltár összeírása.² Ezek a feladatok kellően vonzóvá tették a végrehajtói pályát ahhoz, hogy a megállapított helyekre előszeretettel pályázzanak.³ Mindez azért is volt fontos, mert a végrehajtó bevételeit az egyes ügyek alapján neki járó díjakból szerezte, fizetésre nem volt jogosult, ellenben nem is végezhetett más kereső tevékenységet.

A működésük megkezdése nem volt zökkenőmentes.

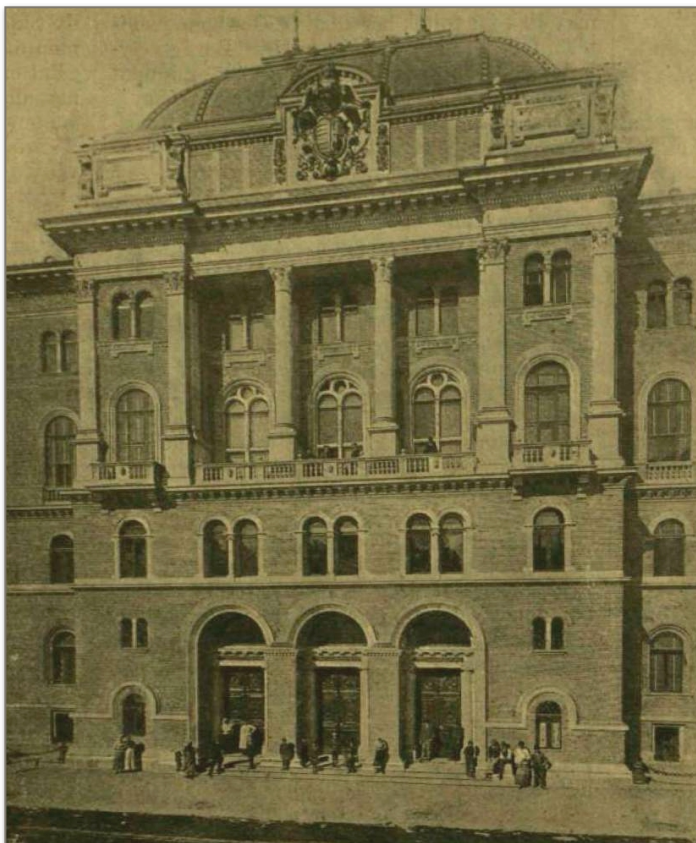
Már az elején voltak tudósítások olyan esetekről, amikor a végrehajtó az alacsony ügyszám miatt nem tudta előteremteni megélhetését, és ott kellett hagynia posztját.⁴

Ez a probléma azonban több kiváltó okra vezethető vissza. Az egyik ilyen ok a végrehajtók mellőzöttsége volt. Az intézmény bevezetésekor a tc. nem kizárólagosan utalta a végrehajtási cselekmények megtételét hatáskörükbe. Fontos esetekben, vagy ha a végrehajtó helyettesítésére volt szükség, a bírósági személyzet tagja is kiküldhető volt a cselekmények elvégzésére, mégpedig a törvényszék elnökének megbízása alapján. Ezzel kapcsolatban nagyon hamar felmerült az a kérdés, hogy a jogellenes helyettesítés az elvégzett végrehajtási cselekményeket is jogellenessé teszi-e

vagy sem. A Kúria Semmítőszékének határozata ugyan kimondta, hogy az e fajta hiba a bíró személyes felelősségi körébe tartozik, tehát az így okozott kárért felelnie kell, de önmagában ez a tény nem alapozta meg a cselekmények megsemmisítését.⁵

Egyes járásbíróságok folytattak olyan gyakorlatot, hogy nemcsak a nevesített esetekben helyettesítették a végrehajtót, hanem szabad belátás alapján mellőzték a beérkezett végrehajtási ügy kiosztását egy-egy végrehajtóra. Az ilyen döntések nemcsak az intézmény bevezetését követő években fordultak elő, hanem évtizedekkel később is. Az 1871. évi LI. tc. 14. §-a és az életbeléptető igazságügyminiszeri rendelet 17. §-a, amely szerint akadályoztatás esetén a végrehajtó helyettesítéséről a bíróság gondoskodik, kellően általános feltételeket szabott, ezzel módot adva a visszaélésekre.

Ez származhatott egyrészt abból, hogy a bevezetést követően a bírósági személyzet úgy élhette meg ezt az új intézményt, mint ami az egyes feladatok elvonása mellett az ezekkel járó díjaktól is megfosztja őket, ennél fogva ők elestek jövedelmük egy részétől, amelyet korábban, mint kiküldött a végrehajtási ügyekből szereztek. Ezért fordultak elő olyan esetek, hogy fontosabb, nagyobb ügyértékű eljárásokban valamilyen oknál fogva a bíróság a végrehajtó akadályoztatását állapította meg, és helyette saját személyzetéből rendelt kiküldöttet.⁶

A bírósági végrehajtásról szóló 1881. évi LX. tc.-nek

(továbbiakban: Vht.) is voltak olyan szakaszai, amelyeket lehetett a végrehajtók kárára értelmezni. Ilyen volt az 1. § f) pontja, miszerint „a büntető bíróságoknak vagyoni marasztalást tartalmazó, jogerőre emelkedett határozatai” alapján helye volt végrehajtás elrendelésének. Ugyanakkor az ötven forintot meg nem haladó polgári ügyekben 1877 óta a végrehajtást nem bírósági végrehajtók végezték.⁷

A konfliktusra az adta az okot, hogy több esetben, amikor a jogosult egy ilyen büntetőbírósági határozat alapján kívánt végrehajtást indítani ötven forintot el nem érő követelésre, akkor az adott bíróságon ezt megpróbálták erre a kisebb polgári ügyeknek szánt útra terelni, vagy ha a követelés a húsz forintot sem érte el, akkor a községi bíróságok elé küldeni a jogosultat. Mindezt azért tették, hogy a „felesleges” végrehajtói költségektől kíméljék a felet, amelyek ilyen kis értékű követelések esetén arányaiban valóban magasabbak voltak. Ennek oka az volt, hogy a végrehajtói eljárási díjak

sávosan emelkedtek, nem pedig a követeléssel arányosan, így az alsó sávba eső legalacsonyabb és legmagasabb követelés után is azonos összegű díjat kellett fizetni. A napidíj és a fuvardíj pedig nem sávosan, hanem fix összegű volt.

Mivel azonban ezek büntető eljárásban született határozatok, a kisebb polgári peres ügyekben való eljárásról szóló tc. hatálya nem terjedt ki rájuk, ezért értékhatártól függetlenül a Vht. alá tartoztak. Ezt a gyakorlatot, jogellenességén túl, a végrehajtók azért is rendkívül sérelmesnek tartották, mert ez a jogosultaknak egyénenként öt-hat forint költséget jelentett, ellenben ezek elmaradása éves szinten egy végrehajtónak több száz forintos kieséssel járt.⁸

A másik hasonló gyakorlat az ingatlanvégrehajtások esetében volt. Ezeknél, ha az ingatlan becsértéke nem ért el egy bizonyos összeget, akkor az árverést az ingatlan fekvése szerinti községben kellett megtartani, és ide rendszerint a végrehajtót küldték ki. Egy bizonyos összeghatár fölött azt a telekkönyvi hatóság székhelyén kellett megtartani,

am ekkor a végrehajtó mellett királyi közjegyzőt is kirendelhetett a telekkönyvi hatóság. A jogellenes gyakorlat abban állt, hogy az összeghatárt el nem érő ingatlanok árverését is a telekkönyvi hatóság székhelyére tűzték ki, és adott esetben a végrehajtó helyett közjegyzőt rendeltek ki a lefolytatására,⁹ holott a bíróságok részére külön igazságügy-miniszteri rendelet szolt arra vonatkozóan, hogy a közjegyzők alkalmazása ne menjen a bírósági végrehajtók megélhetésének rovására, és csak fontosabb esetekben kerüljön rá sor.¹⁰

Mindezekből arra következtethetünk, hogy a bírósági végrehajtók intézményét komoly, elhúzódó finanszírozási problémák jellemezték a 19. század folyamán. Kezdetben ezt okozhatta a bírósági személyzettel folytatott rivalizálás, de nem múltak el az ilyen esetek a bevezetést követő néhány éven belül sem. Hatásköri változások mellett, amelyek következtében csökkent az általuk ellátott ügyek száma, a bíróságok, amelyek felügyelete alá tartoztak, akkor is mellőzték őket, amikor egyébként kirendelésüknek helye lett volna. Tovább rontotta ezt a helyzetet a Kúria gyakorlata, amely szerint mindez jogszerű volt. Ezek a sérelmek országos visszhangot kaptak, tehát nem beszélhetünk egyszeri, elszigetelt esetekről. Megállapítható, hogy több más ok mellett, a bíróságok kirendelési gyakorlata is megnehezítette a bírósági végrehajtók megélhetését az intézmény létrejöttét követő évtizedekben.

Hivatkozások:

- ¹ 3564/1872 IM rendelet 1. §
- ² 3564/1872 IM rendelet 12. §
- ³ Terray László: A bírósági végrehajtók helyzete. A Jog 1894. 16. sz. 124-125. p.
- ⁴ Láng Mór: A bírósági végrehajtók intézménye. Törvényszéki csarnok 1872. 37. sz. 145-146.; Törvényszéki csarnok 1872. 38. sz. 150. p.
- ⁵ 13205. számú (1872. november 21.) semmitőszéki határozat
- ⁶ Derner István: A bírósági végrehajtók intézménye. Magyar Themis 1879. 21. sz. 161-162. p.
- ⁷ A kisebb polgári peres ügyekben való eljárásról szóló 1877. évi XXII. tc. 11.§; 66. §
- ⁸ Ismeretlen szerző: Sérelmek. Bírósági Végrehajtók Közlönye. 1889. 1. sz. 6-7. p.
- ⁹ Ismeretlen: Sérelmek. Bírósági Végrehajtók Közlönye. 1889. 2. sz. 12-14. p.
- ¹⁰ 12.881/1880 IM rendelet VII. pont

Képek elérhetősége:

1. oldal: A budapesti Törvénykezési palota, az ingatlanárverések egyik Budapesti helyszíne. (elérhető: <https://dka.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=60111>)
2022. április 30.
2. oldal: Karikatúra az ingóvégrehajtásról. Forrás: Borsszem Jankó, 1908. 28. sz. 10. p.